

Program:

Felix Mendelssohn-Bartholdy

(1809–1847)

Varhanní sonáta č. 3 – A dur

op. 65/3

Robert Schumann

(1810–1856)

Missa sacra

op. 147, pro sóla, smíšený sbor a varhany

Kyrie

Gloria

Credo

Offertorium

Sanctus

Agnus Dei

účinkují:

Markéta Kloudová – soprán

Jakub Koš – tenor

Komorní sbor **Bach-Collegia Praha**

Linda Sítková – varhany

Jiří Mátl – dirigent

Felix Mendelssohn-Bartholdy (1809–1847) byl podobně jako Mozart ve své době označován za zázračné dítě. Od osmi let studoval v Berlíně skladbu u Carla Friedricha Zeltera. Svě první významnější hudební dílo – klavírní kvartet, složil ve třinácti letech. Později začal studovat skladbu u skladatele a klavírního virtuóza Ignaze Moschelesa, který se ve svém deníku svěřil, že ho prakticky již neměl čemu naučit. Mendelssohn byl hluboce ovlivněn hudbou J. S. Bacha. V roce 1829 v Berlíně Mendelssohn nazkoušel a dirigoval Bachovy Matoušovy pašije. Mimořádný úspěch tohoto provedení (prvního od Bachovy smrti v roce 1750) byl důležitým krokem ke vzkříšení Bachovy hudby v Německu i v celé Evropě.

Šest varhanních sonát Felixe Mendelssohna, bylo vydáno v roce 1845. Vznikly na objednávku anglických nakladatelů Coventryho a Holliera. V Sonátě č. 3 A dur, kterou dnes uslyšíme, zpracovává autor Lutherův chorál *Aus tiefer Not schrei ich zu dir / Z hlubin volám k Tobě Hospodine*. Mendelssohn zde navíc použil motiv skladby, kterou měl rozepsanou pro svatbu své sestry Fanny, proto se jí také říká svatební.

Robert Schumann (1810–1856) byl německý skladatel a hudební kritik patřící mezi nejvýraznější představitele romantismu. Narodil se v saském městečku Cvikov v rodině Augusta Schumanna, plodného spisovatele, vydavatele a překladatele romantické literatury. Robert od dětství projevoval zájem o literaturu, četl díla klasiků a sám psal beletrii, ale i odborné texty, například příspěvek do sborníku, který vydal jeho otec. Kromě toho se od sedmi let učil hrát na klavír a skládal první hudební dílka. Po smrti otce (1826), který podporoval jeho literární i hudební tvorbu, posílá matka Schumanna studovat práva do Lipska. Když se však ukázalo, že jej studium práv naprosto nezajímá a že je šťasten jen tehdy, když skládá hudbu, matka souhlasila, aby se stal koncertním klavíristou. V roce 1830 začal studovat klavír v Lipsku u Friedricha Wiecka. Chronické zranění pravé ruky však učinilo v roce 1832 konec Schumannovým interpretačním ambicím a od té doby se věnoval plně jen komponování.

V roce 1835 začal romantický vztah s tehdy patnáctiletou Clarou Wieckovou, dcerou Schumannova učitele klavíru. V roce 1837 požádal Schumann Wiecka o její ruku. Po rázném odmítnutí se rozhodl získat povolení k sňatku soudně, což trvalo několik let a teprve v září 1840 se s Clarou vzali.

Schumannovo dílo je velice rozsáhlé. Vedle celé řady klavírních skladeb, které byly jeho doménou, složil přinejmenším 183 písní, 4 symfonie, mnohé nástrojové koncerty, řadu písňových cyklů, kantáty, oratoria, sbory a řadu vynikajících komorních děl. Robert Schumann trpěl celoživotně maniodepresivní psychózou, což se silně propisovalo do jeho skladatelské aktivity. Ve fázích mánie doslova chrlil desítky opusů, to bylo např. v roce 1840, kdy se oženil s Clarou Schumannovou nebo kolem roku 1849, kdy se přestěhoval s rodinou do Düsseldorfu. Mezi tím byly fáze s hlubokou depresí, kdy Schumann nesložil jedinou skladbu za rok. Dvakrát se pokusil o sebevraždu. Po druhém pokusu ukončit život skokem do Rýna roku 1854 byl sice zachráněn, poté však sám požádal o umístění do psychiatrické léčebny, kde 29. července 1856 ve věku 46 let zemřel.

Missa sacra je jedinou klasickou mešní kompozicí Roberta Schumanna. Vznikla v roce 1852 v posledním plodném období jeho tvorby cca 4 roky před smrtí. Co vedlo autora, který není obecně vnímán jako skladatel duchovní hudby, k napsání této rozsáhlé liturgické kompozice, s jistotou nevíme. Motivací mohla být vize uvést vlastní mši při liturgii v kostele sv. Lamberta v Düsseldorfu, kde jako městský hudební ředitel také působil, a zařadit tak své dílo po bok

velkých liturgických děl Haydna, Beethovena nebo dokonce Bachovy Mše h moll. Zároveň bylo zhudebnění mešního ordinária pravděpodobně vyústěním skladatelovy předchozí činnosti, kdy se propracovával žánry od písní a komorní hudby, přes koncertní a orchestrální hudbu, operu až po rozsáhlé sborové symfonické formy.

Po dokončení nabídl Schumann v roce 1852 partituru určenou pro velký orchestr, smíšený sbor a sólisty vydavatelství B. Schott's Söhne v Mohuči. V průvodním dopise napsal „*Missa sacra je neobtěžně proveditelné dílo, které je vhodné jak pro bohoslužby, tak pro koncertní využití...*“ Vydavatel ale mši k vydání nepřijal. Komplikace provázely i premiéru skladby, namísto plánovaného kompletního provedení byly v roce 1853 provedeny jen části Kyrie a Gloria. Důvodem byl pravděpodobně stále se vyostřující spor mezi skladatelem a hudební společností, který nakonec vedl v říjnu 1853 k Schumannově rezignaci z postu Düsseldorfského hudebního ředitele.

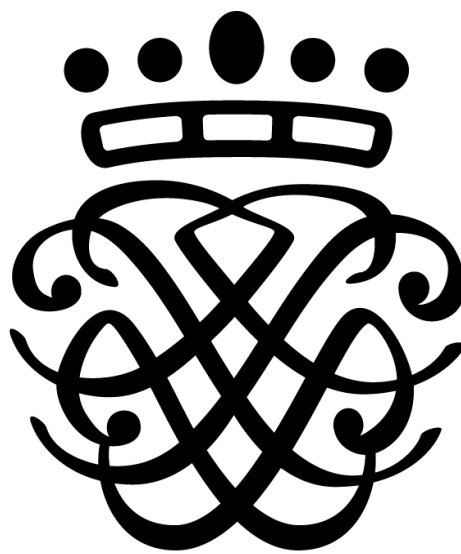
I přesto se ke skladbě Schumann znovu vrátil a vytvořil varhanní verzi mše a dodatečně napsal sólové moteto *Tota pulchra es Maria* zařazené jako *Offertorium*. Nicméně kompletního uvedení ani vydání skladby se autor za svého života již nedočkal. Premiéra se uskutečnila až v roce 1861 pět let po autorově smrti ve Vídni. Clara Schumannová tehdy napsala Johannesu Brahmsovi: „*Kyrie je hluboce dojemné, jako by bylo odlišné z jedné formy; v Sanctus měly jednotlivé věty tak úžasný zvukový účinek, že mi běhal mráz po zádech.*“

Ve své době se dílo stalo z velké míry obětí sporů skladatele a hudební společnosti. Dnes s odstupem však můžeme říci, že máme před sebou mši mimořádných hudebních kvalit a neobvyklé duchovní hloubky. Jazykově mimořádně vzdělaný Schumann dokázal v latinském textu najít neotřelé rytmy a frázování, často používá zvláštní deklamace a volněji pracuje i se samotným textem, což pravděpodobně v konzervativním prostředí církve vyvolávalo nelibost.

Celé *Kyrie* je od prvních tónů velmi naléhavé a meditativní. *Gloria* začíná slavnostním motivem, který se několikrát znovu opakuje v různých rytmických i harmonických obměnách. V části *Gratias agimus tibi* poprvé vstupuje sólový soprán. Závěr *Gloria* přináší velkolepé zhudebnění fráze *Cum Sancto Spiritu in gloria Dei Patris, Amen*, která se proplétá s úvodním motivem *Gloria* a vyústí do mohutného závěru. *Credo* je příkladem Schumannovy tvůrčí práce s textem. Neustálým opakováním slova *Credo* / *věřím* zdůrazňuje víru v Boha, naopak vypouští některé části zdlouhavého textu. *Offertorium* je moteto pro sólový soprán zhudebnující starou katolickou mariánskou modlitbu ze čtvrtého století *Tota pulchra es, Maria / Jsí celá krásná, Maria*, oslavující neposkvrněné početí Panny Marie. *Sanctus* začíná éterickým pomalu plynoucím zhudebněním verše *Sanctus Dominus Deus Sabaoth / Svatý Pán Bůh zástupů*, které s úžasem vykresluje hloubku Božího tajemství. *Benedictus*, které je součástí *Sanctus*, zpívá sólový tenorista střídavě se sborem. Nezvykle je v rámci *Sanctus* zařazen i hymnus *O salutaris hostia / Ó spásná hostie*, kterou napsal Tomáš Akvinský ve 13. století pro nově vzniklou slavnost Těla a krve Páně. Celé *Sanctus* pak končí slavnostním sborovým *Amen* zpracovaným formou fugy. Použitím klasických hudebních forem a kontrapunktické práce Schumann navazuje na své předchůdce, jejichž díla obdivoval. *Agnus Dei* je bolestně dojemná kající prosba. Podobně jako v *Kyrie* můžeme vycítit, že autor z vlastní zkušenosti znal skrze svou psychickou nemoc pocity zoufalství, beznaděje a pochybností, které se otiskly do zhudebnění modlitby *Beránku Boží, smiluj se nad námi*. Závěr skladby *Dona nobis pacem / Daruj nám pokoj* končí tichou uklidňující hudbou plnou naděje.

Bach-Collegium Praha, z.s.

koncert č. M64

Bach Collegium Praha

Robert Schumann

Missa sacra

Bazilika sv. Petra a Pavla

K Rotundě, Praha 2 - Vyšehrad

Úterý 14. dubna 2026 v 19:00